

**TOPOŠO VESELĪBAS APRŪPES SPECIĀLISTU  
MOTIVĀCIJA VECU CILVĒKU SOCIĀLĀS LABKLĀJĪBAS  
VEICINĀŠANĀ**

***Motivation of Future Health Care Specialists in Promoting Social  
Wellbeing of Elderly People***

**Dina Berloviene**

Rīgas Stradiņa universitātes Liepājas filiāle, Latvija

**Alīda Samuseviča**

Liepājas Universitāte, Latvija

**Abstract.** *Dynamics of ageing of Latvia's population is faster than in other European Union countries, which has been caused by the social economic situation and immigration of society members. Ageing of society will have a considerable impact on health care in the future. Hence, it is essential to invest resources in the process of the development of health care by educating health care specialists who will be motivated to solve social wellbeing problems in the country in a professional way.*

*Students and lecturers of Riga Stradins University Liepaja branch have been taking part in European Later Life Active Network (ELLAN) project since 2013. In the research done within the framework of the project, Kogan's attitude scale to elderly people has been made use of, as well as Nolan's questionnaire was used to learn about the future health care specialists' attitude and their expectations concerning work with elderly people. Data collected in Latvia in comparison with the rest of the four countries (Ireland, Germany, Italy and Finland) taking part in the project present the lowest level of attitude indicators.*

*The article focuses on the issue of future health care specialists' motivation and attitude in their professional work with elderly people, as well as, the impact of the environment on promoting the development of positive attitude towards elderly people and work with them during the study process.*

**Keywords:** *attitude, elderly people, motivation, study process.*

**Ievads**

***Introduction***

No Eiropas Komisijas datiem par iedzīvotāju skaita prognozēm izriet, ka iedzīvotāju skaits vecumā virs 60 gadiem nākamajos gadu desmitos pieaugs. Kā minēts Eiropas Komisijas Novencošanās ziņojumā 2015, tiek prognozēts, ka vecuma struktūra ES iedzīvotāju vidū dramatiski mainīsies tuvākajos gadu desmitos vairāku iemeslu dēļ - dzimstības, dzīves ilguma un migrācijas. ES iedzīvotāju skaits pieaugs par gandrīz 4% (no 507 miljoniem 2013. gadā līdz

526 miljoniem 2050. gadā) (The 2015 Ageing Report Underlying Assumptions and Projection Methodologies, 2014).

Iedzīvotāju novecošana ir acīmredzama problēma ES kopumā, un tai ir tendence nākotnē saasināties. Tomēr ES 11 valstīs situācija ir vēl sarežģītāka, t.sk. Latvijā, jo tajās novērotais ļoti zemais vidējais dzimstības līmenis un mirstības līmeņa samazinājums saasina novecošanas problēmu salīdzinājumā ar citām ES valstīm. Emigrācija kopš 20. gs 90. gadu sākuma, īpaši ekonomiskās nestabilitātes brīžos, nenoliedzami negatīvi ir ietekmējusi Latvijas iedzīvotāju skaita dinamiku. Atbilstoši ekonometriskās modelēšanas un prognozēšanas rezultātiem līdz 2030. gadam vīriešu paredzamais dzīves ilgums piedzimstot palielināsies aptuveni līdz 72.5 gadiem (2011. gadā – 68.5 gadi), savukārt sieviešu paredzamais dzīves ilgums piedzimstot – aptuveni līdz 82.0 gadiem (2011. gadā – 78.6 gadi) (Meļihovs, 2014).

Latvijas iedzīvotāju veselības stāvoklis salīdzinājumā ar citām ES valstīm ir neapmierinošs. Šo situāciju galvenokārt nosaka nepietiekama vecu cilvēku veselības kvalitāte. Tā ir vecu cilvēku un valsts problēma. Pensionēšanās vecuma palielināšana pensiju sistēmas stabilitātes saglabāšanai varētu izrādīties neefektīva vai nepietiekami efektīva, ja liela daļa vecu cilvēku veselības stāvokļa dēļ nevar atļauties turpināt strādāt (Meļihovs, 2014).

Vācijā veiktajā pētījumā (2011) redzams, ka ir nepieciešamas pārmaiņas, kas ļautu iegūt precīzas zināšanas par novecošanās procesu un uzlabotu sabiedrības attieksmi pret novecošanos un speciālistu darbu ar veciem cilvēkiem (Samra et al., 2013).

European Later Life Active Network (ELLAN) projektā iegūtie dati apliecina, ka tas ir viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc topošie veselības aprūpes speciālisti neizvēlas strādāt jomās, kurās jārūpējas par vecāka gadagājuma cilvēkiem (Coffey et al., 2015). Darbā ar cilvēkiem vecumposmā no 65 gadiem nepietiek profesionāļu, un tie nav tikai sociālās labklājības un veselības aprūpē iesaistītie speciālisti. Iemesli – trūkst profesionālās darbības novērtējuma, ir zems atalgojums, problemātiska darba vide un darba apstākļi, nespēja gūt apmierinājumu profesionālā jomā (Schroeder, 2015).

Publikācijas mērķis: apzināt veselības aprūpes speciālistu motivācijas un pozitīvas attieksmes pret veciem cilvēkiem veidošanās aktualitāti un sociālo nozīmīgumu studiju procesā.

Izmantotās metodes:

- zinātniskās literatūras un pētījumam saistošu dokumentu analīze;
- projekta ELLAN (European Later Life Active Network) pētniecisko datu analīze.

No 2013. līdz 2016. gadam ES tiek īstenots ELLAN (European Later Life Active Network) projekts, *Agreement number 2013-3218/001-001; Project number 539547-LLP-1-2013-1-FI-ERASMUS-ENW*, kurā piedalās 26 partneri

no dažādām Eiropas valstīm. Projekta administrators Somija, Savonia University of Applied Sciences. No Latvijas projektā piedalās Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Liepājas filiāle.

Projekta mērķis ir noteikt veselības aprūpes speciālistu pamatkompetences, kas ir nepieciešamas darbā ar veciem cilvēkiem (ECCF), jo Eiropas kontekstā nav vienota pamatkompetenču definējuma, kas ietekmētu veselības un sociālās aprūpes speciālistu izglītošanu darbā ar veciem cilvēkiem. Kompetenču saraksts ECCF tiek izstrādāts kā instruments studiju programmu uzlabošanai veselības aprūpes speciālistu izglītošanā Eiropas kontekstā. RSU Liepājas filiāles uzdevums ir izpētīt labo praksi un inovācijas izglītībā (Good practices and innovations in Education).

Projekta darba mērķa sasniegšanā tika pielietoti pētījuma instrumenti: Kogana (1966) attieksmes pret veciem cilvēkiem mērījumu skala un Nolana (Nolan et al., 2006) adaptēta anketa, kura atklāj respondentu nodomus par potenciālo darbu ar veciem cilvēkiem.

Pētījumā piedalījās vidēji 150 studenti katrā pētījuma apakšgrupas valstī.

### **Attieksmes un motivācijas veidošanās teorētiskās vadlīnijas** *Theoretical guidelines of the formation of attitude and motivation*

Jēdzienu *attieksme* V. Kuņitskijs raksturo kā cilvēku saskarsmes raksturu, izturēšanās veidu, cilvēka rīcības, uzvedības aktīvu saistību, iekšēju sakarību ar apkārtējām lietām. Cilvēka attieksmes raksturu nosaka viņa (subjektīvā) vērtīborientācija, no kuras viņš atvasina savas uzvedības normas. Tātad attieksme ir cilvēku darbības priekšnosacījums. Darbībai vienmēr ir pastarpināts raksturs. Realizējot jebkuru darbības aktu, cilvēki vienlaicīgi īsteno tajā noteiktu attieksmi, dažreiz pat nedomājot par to. Pozīcija – uz pārliecību balstīta attieksme, nostāja, tieši personības pozīcija kā attieksmes izteikts, noturīgs, ilglaicīgs veids lielā mērā nosaka cilvēku darbību un darbības rezultātus (Kuņitskijs, 2010).

Attieksmes veidojas dzīves pieredzes, zināšanu apguves, pārdzīvojuma un gribas piepūles vienībā un izpaužas vērtībās, mērķos, ideālos un normās. Attieksmes veidošanos veicina tādi faktori kā dzīves pozīcija, paraugs, pārliecināšana un apkārtējā vide (Špona, 2006).

Viens no svarīgākajiem profesionālās darbības panākumu faktoriem ir motivācija. Motivācija – vajadzības, intereses, tieksmes un citi uzvedību veicinošie un vadošie elementi, kas ar attiecīgo darbību raksturo arī cilvēka personību. Motivācijas procesu ietekmē vairāki faktori: virzītājspēks, pašpaļāvība, t.i. izteikta individuālā pārliecība, psiholoģiskā laika perspektīva, kas nosaka, kādi mērķi attiecīgajā dzīves posmā iegūst nozīmi cilvēka apziņā, un emocionālā inteliģence (Nīrmeiers & Zeiferts, 2006). Studiju procesa uzdevums

palīdzēt topošajiem speciālistiem formulēt motivējošus profesionālās darbības mērķus attiekmē pret veciem cilvēkiem un nodrošināt šo mērķu sasniegšanas priekšnosacījumus.

Veselības aprūpes un sociālās labklājības studentu pacientu klientu loks nereti ir cilvēki, kas sasnieguši pensijas vecumu, tātad 65 gadus veci un vecāki.

V. Kuņitskijs (2010) atzīmē, ka saikne: attieksme (pozīcija, nostāja) - mērķis - motīvs - darbība - darbības rezultāti un produkti (vienkāršots modelis) ir minētās atgriezeniskās saiknes starp studentu mācību vides uztveri un attieksmi pret studijām pamatā, kas pamatojas uz indivīda personīgo attieksmi.

Tādējādi attieksme ietver kognitīvos, uzvedības un emocionālos aspektus un balstās uz indivīda ticību un vērtībām. Tā, protams, var mainīties laika gaitā un dažādu ietekmju dēļ (Matarese et al., 2012).

Analizējot topošo veselības aprūpes speciālistu studiju programmu saturu, var konstatēt, ka studiju programmās trūkst gerontoloģijā balstītu aktualizējošo atziņu un reflektējošas pieredzes un studentiem ir pamatotas grūtības pozitīvas attieksmes veidošanās procesā pret veciem cilvēkiem savas prakses laikā.

### **Topošo veselības aprūpes speciālistu izglītošanas aktuālie aspekti** *Topical aspects of the education of future health care specialists*

J.Dzelme, augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centra valdes priekšsēdētājs, min: „Latvijā risināmā problēma profesionālajā un augstākajā izglītībā ir uzdevums vienkāršot un padarīt efektīvāku mehānismu, kas nodrošina sabiedrības, darba devēju un profesionālo organizāciju prasību pildīšanu attiecībā uz izglītošanās procesā iegūstamo kvalifikāciju.” (citēts pēc Grīnberga & Mukāne, 2007, 203).

Izglītības iestādes docētāji ir iesaistīti gan savstarpējā sadarbības procesā, gan veido sadarbību ar indivīdu – topošo veselības aprūpes speciālistu, uzņemoties padomdevēja lomu. Pēc pedagoga un psihologa N.L.Geidža un D.C.Berlinera domām: „...sadarbība ar padomdevēju ir mijiedarbība starp kompetentu modeli un relatīvu iesācēju attiecīgajā jomā – saikne, kura nodrošina sociālo iemācīšanos. Padomdevēja un mācekļa sadarbības gaitā tiek apgūti profesijas vai darba jēdzieni, viedokļi, vērtību izpratne un rīcības veidi” (Geidžs & Berliners, 1999, 246).

Izglītības un studiju priekšmetu programmu, kursu izstrāde, realizēšana un pilnveidošana prasa ieguldījumu no visiem izglītības procesā iesaistītajiem dalībniekiem. Starpinstitucionālā sadarbība balstās uz saikni starp vairākām studiju procesā iesaistītajām institūcijām un dalībniekiem, kuru kopējais mērķis ir veicināt studentu kompetences, balstoties uz studiju programmā izvirzītajiem mērķiem un uzdevumiem. Kompetences ietver ne tikai praktisku izpildījumu, bet arī pozitīvu attieksmi pret paredzamo pacientu un klientu loku, bez kā nav

iespējams tālāk veiksmīgi realizēties darba tirgū. Starpinstitucionāls studiju modelis, kurā kā dalībnieks iesaistās arī pats students, sniedz iespēju studentiem iegūt plašāku informāciju, attīstīt prasmes un pielietot tās praktiskajā darbībā.

Studiju procesa organizācija balstās uz izglītības filozofijas pamatprincipiem un profesionālās darbības pamattendencēm, kuras tiek integrētas studiju programmā ar dažādām didaktiskajām metodēm un paņēmieniem, kā rezultātā programma ir veidota, lai students:

- ✓ iegūtu aprūpes un sociālās labklājības speciālistu profesionālai darbībai nepieciešamās teorētiskās zināšanas un profesionālo pieredzi;
- ✓ attīstītu profesionālo kompetenci, lai spētu konstatēt un risināt problēmas veselības aprūpes un sociālās labklājības nodrošināšanas jomā;
- ✓ izkoptu profesionālo motivāciju un identitāti, kas veselības aprūpes un sociālās labklājības speciālistu izglītībā pagaidām ir nenovērtēti aspekti, bet ir būtiski topošo speciālistu izglītošanā.

Jo problēmbalstīta izglītība (Problem-based learning), kas tiek aktualizēta publikācijā, nozīmē tādu profesionālās izglītošanās pieeju, kura sākas ar reālās dzīves problēmas izvirzīšanu, kas studiju laikā tiek atrisināta, pirms tam noskaidrojot zināšanas un prasmes, kuras nepieciešams apgūt, lai nonāktu līdz atrisinājumam. Vienas problēmsituācijas ietvaros notiek dažādu zinātņu integrācija, nodrošinot starpdisciplināras pieejas īstenošanu. Problēmbalstīta izglītība nodrošina ciešu saikni starp teoriju un praksi (Šiļņeva & Eglīte, 2001).

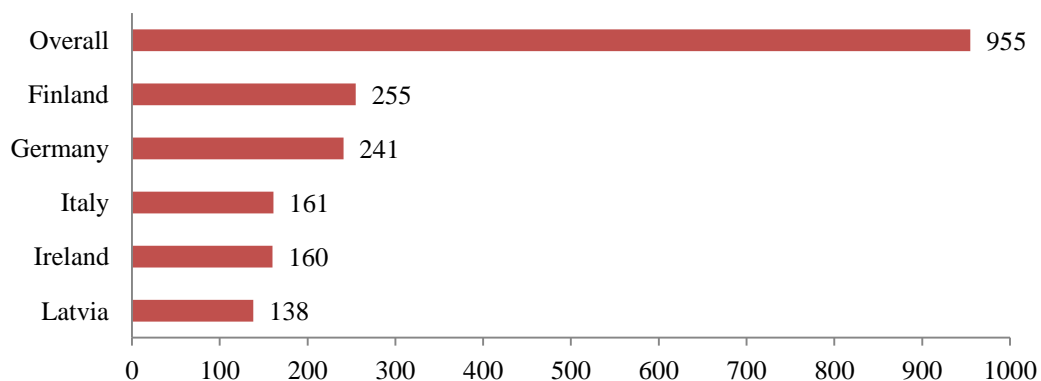
Augstākās profesionālās izglītības priekšrocība ir topošo speciālistu praktiskās pieredzes aktualizēšana. Pedagoģiskajā sadarbībā katrs studiju procesā iesaistītais cenšas dot kādu izziņas vai tikumisku informāciju, sniegt noteiktu ievirzi (Līdaka, 2007). Pedagoģiskajā procesā galvenais ir veicināt teorētisko un praktisko zināšanu integrēšanos, lai sasniegtu profesionālās izglītības gala mērķus. Studentu zināšanu, prasmju un iemaņu novērtēšana studiju procesā ļauj noteikt studiju procesa efektivitāti. Studiju procesa laikā nepieciešams ietvert prognozējamās, iespējamās izmaiņas, attīstīt kompetences, apgūt jaunas zināšanas, prasmes un attieksmes. Mācīšanās sarežģītā daba prasa apgūt prasmi palīdzēt mācīties kvalitatīvi atšķirīgi katrā izglītības iegūšanas pakāpē, un tā nevar būt reducēta tikai līdz zinātniski un morāli novecojušai „zināšanu došanai” (Žogla, 2001). Zināšanu apgūvē aktuāla ir refleksija - prāta darbība, kurā cilvēks interpretē savu rīcību, tās likumsakarības, pārdomā pieredzi un izdara nepieciešamos secinājumus un labojumus. M. Tutuškina atzīst, ka refleksija ir viens no svarīgākajiem mehānismiem pašregulācijas sfērā, kas atspoguļo personīgas domas un darbības principus, nostiprinot saikni starp konkrētu situāciju un personības pasaules redzējumu, kurš balstās uz personības paškontroli un pašregulāciju saskarsmē un darbībā (Тутушкина, 2000).

Bagātinot studijas ar kritiskās domāšanas elementiem, izglītības process kļūst daudzdimensionāls un multiperspektīvs, paša subjekta atklāts, strukturēts un virzīts pretī subjektīviem un sabiedriskiem mērķiem (Rubene, 2004).

## Pētījuma rezultāti *Results*

RSU Liepājas filiālē tiek realizētas tādas studiju programmas kā *Māsa, Ārsta palīgs, Veselības sporta speciālists* un *Ārstnieciskā masāža*. Vecu cilvēku aprūpē iesaistītie speciālisti ir māsas, ārstu palīgi, funkcionālie speciālisti (fizioterapeiti, ergoterapeiti, klīniskie logopēdi), uztura speciālisti un ārsti. Tāpēc pētījumā tika iesaistīti 138 RSU veselības un sociālās aprūpes studiju programmu pēdējo kursu studenti. Pētījums par veselības un sociālās aprūpes studentu attieksmi pret veciem cilvēkiem Latvijā tika veikts pirmo reizi.

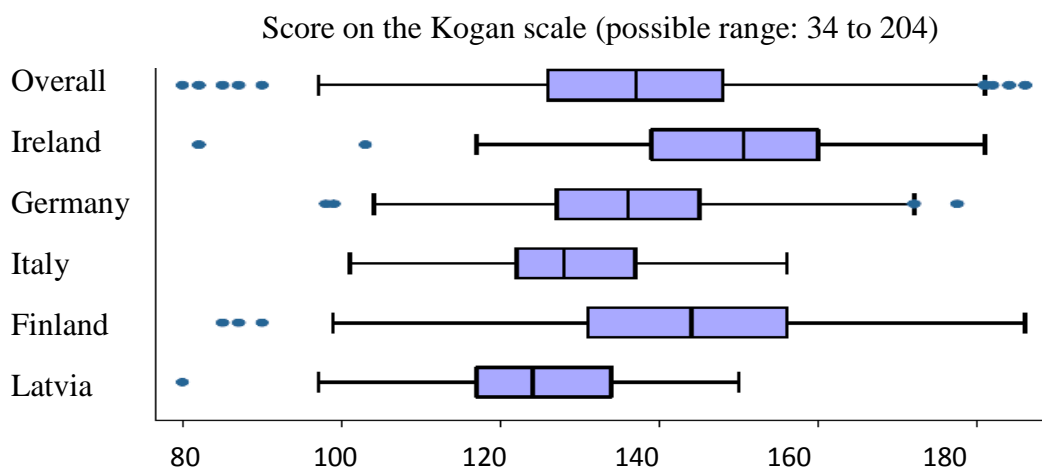
Īstenojot ELLAN projekta darbību, Latvijā iegūtie dati tika apskatīti salīdzinošā aspektā ar pārējām darba grupas valstīm (Īrijas, Vācijas, Itālijas un Somijas) veselības aprūpes studiju programmu pēdējā gada studentu aptaujas rezultātu kontekstā. Respondentu skaits atspoguļots 1. attēlā.



1.attēls. **Respondentu skaits** (Coffey et al., 2015)  
*Figure 1 Number of respondents* (Coffey et al., 2015)

Kogana attieksmes mērījumu skalā izmantots Likerta skalas princips. Kā redzams 2. attēlā, 34 ir zemākais rezultāts, un 204 ir augstākais rezultāts.

Augstāks vērtējums liecina par pozitīvāku attieksmi pret veciem cilvēkiem (Doherty et al., 2011). Kvantitatīvajā pētījumā, pēc abu instrumentu: Kogana (Kogan, 1966) un Nolana (Nolan et al., 2006) pielietojuma, iegūto datu rezultāti uzrāda, kā redzams 2. attēlā, ka piecu valstu apakšgrupā Latvijas topošo veselības aprūpes speciālistu attieksme pret veciem cilvēkiem un darbu perspektīvā ar apskatīto vecuma grupu ir atzīmējama kā mazāk pozitīva nekā pārējās valstīs (Coffey et al., 2015).



2.attēls. **Kogana (1966) attieksmes pret veciem cilvēkiem mērījumu skalas rezultāti**  
(Coffey et al., 2015)

*Figure 2 Score of Kogan (1966) scale (Coffey et al., 2015)*

Starptautiskā pētījumā ELLAN iegūtie dati, kas atspoguļo RSU topošo veselības aprūpes un sociālās labklājības speciālistu problemātisko attieksmi pret veciem cilvēkiem, kā arī par paredzamo darbu ar veciem cilvēkiem, nenoliedzami, ir saistīti ar Valsts sociāli ekonomisko situāciju, nepietiekošiem līdzekļiem veselības aprūpē, zemo personāla atalgojumu.

Rietumeiropā liela nozīme tiek veltīta sociālajām institūcijām, līdz ar to veciem cilvēkiem ir gan labāki dzīves apstākļi, kā arī kvalitatīvāki darba apstākļi iesaistītajam personālam, kas lielā mērā ietekmē veselības aprūpes sociālās labklājības speciālistu profesionālo motivāciju.

Pētījumā iegūtie Latvijas dati liecina, ka ir nepieciešams rast risinājumus, kā veicināt topošo veselības aprūpes speciālistu pozitīvas attieksmes un motivācijas veidošanos pret veciem cilvēkiem jau studiju procesā. Savstarpēji izvērtējot un pilnveidojot studiju kursu aprakstus/studiju programmas/ studiju procesu, kopējās nostādnes, iesaistot studiju procesa realizēšanas docētājus, kā arī profesionāļus no prakses, vienojoties par koleģiālu sadarbību topošo speciālistu izglītošanā, izvērtējot iesaistīto institūciju ieguldījumu un piesaisti un noskaidrojot studentu viedokli, kas nosaka un būtu pilnveidojams pozitīvas attieksmes veidošanās veicināšanā, iespējams, būtu iespējams uzlabot topošo veselības aprūpes speciālistu motivāciju vecu cilvēku sociālās labklājības nodrošināšanā.

Sabiedrības novecošanās nākotnē būtiski ietekmēs veselības aprūpes jomu. Tāpēc svarīgi ir laikus ieguldīt resursus veselības aprūpes pilnveidošanas procesā, izglītojot tādas veselības aprūpes speciālistus, kas spēs profesionāli un motivēti risināt sociālās labklājības problēmas valstī.

## Secinājumi Conclusions

1. Nepieciešamība pēc jaunu un kompetentu veselības aprūpes un sociālās labklājības speciālistu sagatavošanas atbilstoši sabiedrības izvirzītajām prasībām un normām, izvirza prasības pēc kvalitatīvi izglītotu speciālistu nodrošinājuma.
2. Tā kā novērojama Latvijas iedzīvotāju straujāka novecošanās dinamika nekā caurmērā Eiropas Savienības valstīs, gerontoloģijas studiju priekšmeta nozīme un sociālās jomas topošo speciālistu attieksmes veidošanās pret profesionālajiem pienākumiem paaugstinās kopējā studiju procesa pilnveidošanā veselības aprūpes un sociālās labklājības studiju programmās.
3. Cilvēka attieksmes raksturu nosaka subjektīva vērtīborientācija, no kuras tiek atvasinātas uzvedības normas. Attieksme ir cilvēku darbības un motivācijas veidošanās priekšnosacījums. Visās RSU LF studiju programmās – *Māsa, Ārsta palīgs, Veselības sporta speciālists, Ārstnieciskā masāža*, ir jāpievērš lielāka uzmanība gerontoloģijas priekšmetam, kurš aktualizē cieņu pret cilvēkiem vecumdienās un paaugstina profesionālo atbildību.
4. Studiju programmās studiju kurss *Gerontoloģija* tiek piedāvāts Studiju programmas *Ārsta palīgs "C"* blokā – tāpat izvēles priekšmets. Pārējās studiju programmās gerontoloģijas priekšmets tiek apskatīts pastarpināti citos studijuursos, tāpēc studiju procesā nepieciešams īstenot starpdisciplināru pieeju, kas spētu veicināt tolerantas un cieņpilnas topošo speciālistu attieksmes pret veciem cilvēkiem veidošanos.
5. Arvien būtiskāku vietu izglītības procesā ieņem starpinstitucionālā sadarbība starp visiem izglītības procesā iesaistītiem profesionāļiem un studentiem. Starpinstitucionālā sadarbība balstās uz saikni starp vairākām studiju procesā iesaistītajām institūcijām, kuru kopējais mērķis ir attīstīt profesionālo motivāciju un veicināt studentu kompetenci, īstenojot praksē studiju programmā izvirzītos mērķus un uzdevumus.
6. Topošo veselības aprūpes speciālistu pozitīvu attieksmi un motivāciju darbā ar veciem cilvēkiem var nodrošināt, pilnveidojot studiju procesu un izstrādājot jaunas izglītojošā darba stratēģijas, kas spēs veselības aprūpes un sociālās labklājības studiju procesā īstenot prognozējas un iespējamās izmaiņas, attīstot kompetences, veicinot jaunu zināšanu un prasmju apguvi, kas balstītas uz attieksmes un motivācijas refleksiju.



### Summary

The article focuses on the issue of the formation of future health care specialists' motivation and positive attitude towards elderly people and its social significance during study process in Riga Stradins University Liepaja branch. The demand in highly qualified specialists results in necessity of educating new and competent health and social care specialists who would meet the requirements and regulations put forward by society. Research on health and social care students' attitude towards elderly people in Latvia is being carried out for the first time.

According to the data analysis of the EU project ELLAN ((European Later Life Active Network) from 2013 till 2016, it can be concluded that among the five countries of the WP, the future health and social care specialists' attitude towards elderly people and work with this age group in Latvia is not so positive as in other countries (see figure 1).

The authors analyze preconditions of the formation of the dominating attitude and motivation, and characterize topical practical issues of the educational process of future health and social care specialists, which can have a significant influence on the formation of positive attitude of future health and social care specialists towards work with elderly people, thus ensuring their life quality.

It is possible to enhance the formation of future health and social care specialists' positive attitude and motivation when working with elderly people by working out new strategies for education, which can ensure future specialists' holistic professional development during health care and social welfare study process.

### Literatūra References

- Baumbusch, J., Dahlke, S. and Phinney, A. (2012). *Nursing students' knowledge and beliefs about care of older adults in a shifting context of nursing education*. *Journal of advanced nursing*, 68 (11), 2550-2558. Pieejams [https://www.researchgate.net/publication/221860432\\_Nursing\\_students%27\\_knowledge\\_and\\_beliefs\\_about\\_care\\_of\\_older\\_adults\\_in\\_a\\_shifting\\_context\\_of\\_nursing\\_education](https://www.researchgate.net/publication/221860432_Nursing_students%27_knowledge_and_beliefs_about_care_of_older_adults_in_a_shifting_context_of_nursing_education)
- Coffey, A., Tyrrell, M., Buckley, M., et al (2015). *Attitudes to ageing and perceptions of working with older people of students of health and social care*. Pieejams [https://www.researchgate.net/publication/277557241\\_Coffey\\_A\\_Tyrrell\\_M\\_Buckley\\_M\\_et\\_al\\_2015\\_Attitudes\\_to\\_ageing\\_and\\_perceptions\\_of\\_working\\_with\\_older\\_people\\_of\\_students\\_of\\_health\\_and\\_social\\_care](https://www.researchgate.net/publication/277557241_Coffey_A_Tyrrell_M_Buckley_M_et_al_2015_Attitudes_to_ageing_and_perceptions_of_working_with_older_people_of_students_of_health_and_social_care)
- Doherty, M., Mitchel, O'Neill. (2011). *Attitudes of Healthcare Workers towards Older People in a Rural Population: A Survey Using the Kogan Scale*. Pieejams <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3170018/>
- Geidžs, N., & Berliners, D. (1999). *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Grīnberga, H., & Mukāne, A. (2007). *Virzītājspēks. Rakstu krājums par augstāko izglītību*. Rīga: Izglītības un zinātnes ministrija.
- Kuņitskijs, V. (2010). Augstskolu studentu attieksmes pret studijām teorētiskās analīzes aspekti. *Scientific Journal of Riga Technical University the Humanities and Social Science*, 2010. Pieejams <https://ortus.rtu.lv/science/en/publications/8601-The+Aspects+of+the+Theoretical+Analysis+of+the+Attitude+to+the+Studies+Process+of+the+Higher+Educational+Institutions%E2%80%99...>

Dina Berloviene, Alīda Samuseviča. *Topošo veselības aprūpes speciālistu motivācija vecu cilvēku sociālās labklājības veicināšanā*

- Līdaka, A. (2007). *Ieteikumi vērtībizglītības realizācijai*. Liepāja: Liepājas Pedagoģiskā akadēmija.
- Matarese, M., Lommi, M., Pedone, C., Alvaro, R., & De Marinis, M.G. (2012). *Nursing student attitudes towards older people: validity and reliability of the Italian version of the Kogan Attitudes towards Older People scale*. Pieejams [https://www.researchgate.net/publication/225289174\\_Nursing\\_student\\_attitudes\\_towards\\_olderpeople\\_Validity\\_and\\_reliability\\_of\\_the\\_Italian\\_version\\_of\\_the\\_Kogan\\_Attitudes\\_towards\\_Older\\_People\\_scale](https://www.researchgate.net/publication/225289174_Nursing_student_attitudes_towards_olderpeople_Validity_and_reliability_of_the_Italian_version_of_the_Kogan_Attitudes_towards_Older_People_scale)
- Melņihovs, A. (2014). *Latvijas iedzīvotāju skaita dabisko pārmaiņu prognozēšana*. Pieejams [https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/petijumi/LV\\_3-2014-Melihovs\\_final.pdf](https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/petijumi/LV_3-2014-Melihovs_final.pdf)
- Nīrmeiers, R., & Zeiferts, M. (2006). *Motivācija*. Rīga: BALTA eko.
- Nolan, M. R., Brown, J., Davies, S., Nolan, J. and Keady, J. (2006). *The Senses Framework: improving care for older people through a relationship-centred approach. Getting Research into Practice (GRiP) Report No 2*. Pieejams [http://shura.shu.ac.uk/280/1/PDF\\_Senses\\_Framework\\_Report.pdf](http://shura.shu.ac.uk/280/1/PDF_Senses_Framework_Report.pdf)
- Rubene, Z. (2004). *Kritiskā domāšana studiju procesā*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Samra, R., Griffiths, A., Cox, T., Conroy, S., & Knight, A. (2013). *Changes in Medical Student and Doctor Attitudes toward Older Adults after an Intervention: A Systematic Review*. Pieejams <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3808566/>
- Schroeder, N.R. (2015). *Literature Review: Fostering Undergraduate Student Nurse Engagement in a Bsn Gerontology Course*. Pieejams <http://www.heraldopenaccess.us/fulltext/Gerontology-&Geriatric-Medicine/Literature-Review-Fostering-Undergraduate-Student-Nurse-Engagement-in-a-Bsn-Gerontology-Course.pdf>
- Šilņeva, L., & Eglīte, E. (2001). *Kas ir problēmbalstīta izglītība?* Rīga: Sociālā darba un Sociālās Pedagoģijas Augstskola „Attīstība”.
- Špona, A. (2006). *Audzinašanas process teorija un praksē*. Rīga: RaKa.
- The 2015 Ageing Report Underlying Assumptions and Projection Methodologies*. Pieejams [http://ec.europa.eu/economy\\_finance/publications/european\\_economy/2014/pdf/ee8\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2014/pdf/ee8_en.pdf)
- Žogla, I. (2001). *Didaktikas teorētiskie pamati*. Rīga: RaKa.
- Тутушкина, М.К. (2000). *Практическая психология*. Санкт – Петербург: Дидактика Плюс.